

HEDESLSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 1

15. januar 1966

Tiden rider hastigt
Hedeselskabets
bestyrelse

Landbrug på Grønland

Tre nåletræarters
forhold
til lyset
(Sluttet).

Tørveproduktionen
1965

Hedebonde
som
komponist

87. årg.

Oplag: 18.600

SKOVSKOLEN I NØDEBO

PR. FREDENSBORG

TELEFON FREDENSBORG 1343 og 1378

Grundkursus afholdes i høst og efterår.

Specialkurser (motorsav, krattrydder etc.) afholdes maj — juni.

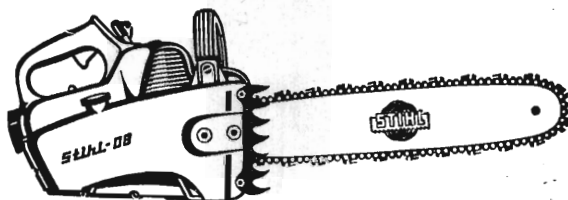
Demonstrationsbesøg kan aflægges i maj — juni på de enkelte skovdistrikter efter derom fremsat ønske.

Skovværktøj bestilles hos Materialecentralen, Nødebo.

Forespørgsler om kurser og værktøj besvares af skovbrugslærer **Iver J. Nissen**, Skovskolen i Nødebo, pr. Fredensborg. Tlf. 1343, 1378 eller privat 1372.

Skriftlig henvendelse er en fordel for alle.

HER ER DEN IGEN ...

08

Leveres overalt på det danske marked

Med STIHL-08 opfyldes et længe næret ønske fra skovbrug og industri om en „rigtig“ letvægtsmotorsav med stor motorstyrke. Denne perfekte nykonstruktion er velegnet til mindre skovning, afkortning, afkvasning m. v. og er endvidere en glimrende hjælpemaskine til de større maskiner som f. eks. model 07 og CONTRA.

Eneimportør:

A/s F. L. BIE . Valdemarsgade 14 . Kbh. V . CE. 6518

Datterselskab **F. L. Bie** Jydsk Handelsaktieselskab Fredensgade 41, Århus C . Telf. (061) 2 4888
Forhandlere over hele landet

Motor: Luftkølet STIHL
to-taktsmotor

Motorydelse: 4 HK.

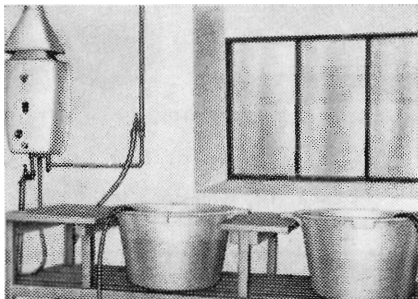
Kompression: 9,5:1

Vægt: 7,8 kg

Pris: 30 cm . kr. **1275**

Pris: 40 cm . kr. **1300**

Nemmere og bedre

Den absolut nødvendige, omhyggelige rengøring af malke-redskaber kan uden større bekostning sættes i system, således at arbejdet bliver let og bekvemt. Man indretter sig med et godt vaskebord, som er billigt at fremstille, samt to løse baljer af plastic. Rengøringen foretages i balje, og de rengjorte dele lægges efterhånden over i balje 2, der indeholder en desinfektionsopløsning (klorvand eller — når malkemaskinen er af rustfrit stål og aluminium — salpetersyrevand). På denne måde kommer desinfektionsmidlet til at virke i nogle minutter, hvilket sikrer en effektiv desinfektion.

DET STØVER STADIG

Jamen så luk da låget!

Endnu kan man høre diskuteret, om spandelåget skal trykkes ned eller stilles skråt.

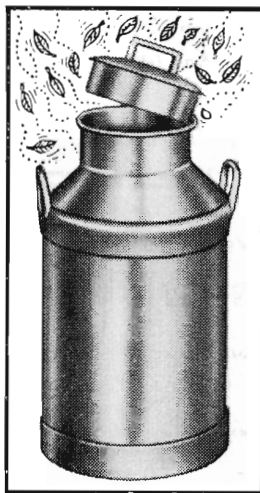
Der er dem, der mener, at mælken trænger til udluftning, og der er vel også dem, der mener, at skråtstillet låg fremmer afkølingen.

Lad os slå fast, at afkølingen i hvert fald ikke fremmes på den måde, og at mælken meget lettere optager forkert lugt end den afgiver den. Og så er der støvet, særlig hvis mælken står i det fri. Det indeholder mange bakterier, som der kommer vældig liv i, hvis de er så heldige at falde i mælk.

Og endelig er der de små børn, der tuller rundt på gårdspladsen. Mange mejeribestyrere har store samlinger af mærkelige ting, de har fundet i spandene. Det burde undgås.

Hullerne i de gamle låg?

Jamen de er jo slet ikke beregnet til ventilation. De er lavet for at gøre det lettere at trække låget op. Uden huller ville optrækningen give vacuum i spanden, som ville gøre modstand mod at låget blev trukket helt op. Lad os så få de låg trykket helt til.

HD udgave

RIMAS

„Gold Digger“

Nu i

grøftegraver type 200 H

... med
en hel
skovfuld
af fordele

Ringsted Jernstøberi & Maskinfabrik a/s - Telf.: (03 615) 1848

Salgsinspektører:

Finn Kolstrup, Tlf. Herlev 91 21 89

E. K. Jørgensen, Tlf. Herning 56 50

Gottlieb Larsen, Tlf. Haderslev 2 5071

E. Lehn, Tlf. Glumsø 386

AARHUUS PRIVATBANK

Stiftet 1871 ÅRHUS KØBENHAVN

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærsbro

Telefon Ans (0681) 25

Planter til
skov, læhegn og have

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Telf. Herning (0711) 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag-Torsdag 10-12.30 og 14-17
Fredag tillige 18.30-19.30
Lørdag 10-12.30

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (0761) 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9-15

Lørdag: Kl. 9-12

Afsætningsbetjening:

Fredag Kl. 18.30-20

Filialer:

Karup

Flyvestationen Karup

Mammen

Løgstrup

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/S MARIUS ØDUM

Randers, telefon (064) 20400

Betonvarer
efter Ingeniørforeningens normer

BETONKLINKER
til
HULMURS-OG
STALDISOLERING

A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod . Telf. 58 og 458

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

1966

DAG - dansk landbrugs
eget selskab - siger tak
til alle Danmarks landmænd
for det år, der nu rives
af kalenderen.

- Og tak for det frugtbare
samarbejde, som vi
håber vil fortsætte og øges i
året, der nu dukker frem.
Godt nytår!

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

Bedre på alle punkter

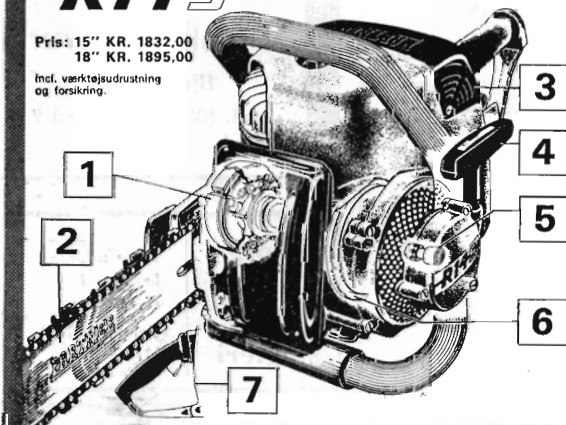
PARTNER

R14S

Pris: 15" KR. 1832.00
18" KR. 1895.00

Incl. værktøjsudrustning
og forsikring.

1. Nykonstrueret, mere effektiv centrifugalkobling med koblingsbelægning. Dette giver et blødere indgreb.
2. PARTNERS smalle sværd har nu et endnu stærkere vendedjul.
3. Forstærket filterkappe.
4. Nykonstrueret starthåndtag, som giver mere effektiv tætning mod fjederhuset.
5. Forlænget krumtapskæde med 3 lejer. Støttelejer på magnet-siden.
6. Ny effektiv magnettætning.
7. PARTNER R14S kan forsynes med pistolhåndtag. Dette er, som standardhåndtaget, gummiophængt. Forstærkede støbegodsdetaljer. Unbrakoskruer i krumtaphushalvdelen.

PARTNER R14S (Special) er med sin 4,7 HK DIN (5,6 HK SAE) motor markedets stærkeste sav i forhold til sin vægt. Den har perfekt balance og en ualmindelig kraftig og pålidelig konstruktion til trods for den lave vægt - kun 8 kg incl. sværd og kæde. PARTNER R14S garanterer sikker og økonomisk drift.

Forhandlere: JYLLAND: Fa. Otto R. Nielsen, Nørre Sundby - tlf. 3 42 22 . Fa. N. C. Nielsen, Skolegade 3, Thisted - tlf. 1894 . Randers Værktøjsmagasin, Randers tlf. 2 17 77 . Horsens Værktøjsmagasin, Hede Nielsensvej 2, Horsens - tlf. 2 62 11 . Mikkels Autoværksted, Nr. Torv 2, Vejle - tlf. 1212 . Fa. Lorenz Hansen jun., Aabenraa - tlf. 2 21 38 . Skovløber Gustav Christiansen, Sdr. Hostrup pr. Feldsted - tlf. 6 36 58 . FYN: A/S Harald Nyborg, Odense - tlf. 12 12 49 . LOLLAND & FALSTER: Fa. R. Jessens Eftf., Nykøbing Falster - tlf. 85 00 11 . BORNHOLM: Scooter Centralen, Vimmelskafte 26, Rønne - tlf. 2176 . SJÆLLAND: Fa. Jørgen Augsburg, Køge - tlf. 2500 . Mekaniker Guiseppi Tedaldi, Vordingborgvej 33, Køge - tlf. 965 . L. Ulrich's Isenkræmforretning, Slagelse - tlf. 52 00 01 . Mekaniker Bendt Jensen, Skovsøgade 6, Slagelse - tlf. 52 43 65 . A. Larsens Eftf., Næstved - tlf. 72 01 45 . Mekaniker Johs. Larsen, Toksværd pr. Holme Olstrup tlf. 119 . Fa. Ejner Christensen, Ringsted - tlf. 1050 . A. M. Bjørns Eftf., Holbæk - tlf. 2100 . Fa. Gylling-Folkmann, Jyderup - tlf. 64 . O. Petersen & Co., Hillerød tlf. 26 23 22 . Mekaniker Kaj Nielsen, Gadevang, Hillerød - tlf. 26 69 62 . Fa. Johs. Fog, Hovedgaden 45 B, Lyngby - tlf. 87 10 01 . KØBENHAVN: Forst- & Jagt-huset, Gl. Kongevej 119, V. - tlf. Hilda 3030 . L. V. Erichsen A/S, Nørrebrogade 55, N. - tlf. Luna 2550 . Carl I. Boeck A/S, Gl. Kongevej 23, V. - tlf. CE 9196

VANDINGSANLÆG

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- ★ fordi det er dansk arbejde —

*Henvend Dem
om brochure
og tilbud*

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghej pr. Fredericia tlf. (059) 51111 Erritsø 211

Stenvad Cementstøberi

Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle \triangle mærkede rør føres
ALTID LEVERINGSDYGTIG

A/S Skive Grundlagt 1896
Markfrøkontor
Telefon Skive (075 1) 94
FRØAVL FRØHANDEL

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon 195 og 325

Alt i elektricitet

Frøavlscentre

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074 1) 533
Frøavl og frøhandel

ALT I CEMENT

VARER

Vi kan levere rør i alle
gængse størrelser efter
ingeniør normer.
Hurtig levering — reel
betjening.

**TJÆREBORG
CEMENTSTØBERI**

• Telefon 21 •

**Herning Hede- &
Diskontobank**
10.30—12.30, 14.30—17.00
Telefon (071 1) 5 - 273 - 720

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

NORMRØR
med garantimærket \triangle
Imprægnering Brøndrør

Vi er køber til

tømmer i diverse di-
mensioner, master i
store og små størrel-
ser, kassetræ i 85
cm's og 1 m's læng-
der til omgående el-
ler senere levering.

Vi søger gerne for-
bindelse med varigt
leverandører.

Ring eller skriv venligst til:

St. Hjøllund Savværk

Hjøllund st.

Telf. (086 1) Hjøllund 5

**Viborg
Andels-
Svine-
slagteri**

Vore udsalg
bringes i
erindring
Telefon (076 1)
137 og 779

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg 1330

CLOC

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 1

15. januar 1966

87. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. 1340. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 10 kr. eller en gang for alle mindst 200 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), afdelingschef N. Venov og distriktsbest. J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Tiden rider hastigt. — Hedeselskabets bestyrelse. — Landbrug på Grønland. — Tre nåletræarters forhold til lyset (sluttet). — Tørveproduktionen 1965. — Hedebonde som komponist.

Forsiden: Et midtjysk åløb snor sig ind under tidligere lyngskrænter, som nu er bevoksede med småplantager. Vandløbet er kendt for sin store ørredbestand.

På Hedeselskabets vegne beder vi selskabets medlemmer, medarbejdere og mange gode hjælpere ud over landet modtage de bedste ønsker for 1966. Vi bringer samtidig en tak for godt samarbejde i det forløbne år.

A. Olufsen.

*Formand
for bestyrelsen*

Fr. Heick.

Direktør

Tiden rider hastigt

Dansk landbrug er inde i så store omstillingsprocesser, at visse — og på nogle områder gennemgribende nyvurderinger er nødvendige. Over en periode på ca. 100 år var vort landbrugsareal jævnt stigende og nåede sin, vel nok for alle tider største udstrækning i 1938 med 3.268.000 ha. Ved tællingen i juli 1965 opgjorde Statistisk Departement arealet til 3.001.000 ha. De forløbne 17 år udviser således en tilbagegang på 267.000 ha. Heraf møder de tre sidste år alene med en samlet tilbagegang på 101.000 ha, eller med 37.000 ha pr. år. Problemet kan ikke negligeres, selvom vi ved at arealstatistik er behæftet med stor usikkerhed. Der burde faktisk iværksættes en undersøgelse over, hvad de tidligere landbrugsarealer anvendes til.

Efter tællingerne bevæger antallet af landbrugsejendomme sig efter samme linie. For 20 år siden havde vi over 200.000 landbrug, men kyndige statistikere mener, at tallet på selvstændigt drevne landbrugsenheder idag er under 160.000. For tiden nedlægges der under den bestående lovgivning ca. 25 landejendomme hver dag.

Suppleres disse tal med bevægelsen i tallene for mandlige medhjælpere i landbruget finder vi her en endnu kraftigere nedadgående linie. For 10 år siden, i 1955, blev dette tal opgjort til 133.000. I 1960 var det faldet til 99.000 og nu i 1965 har Statistisk Departement opgjort tallet til 55.000.

Det helt uoverskuelige ligger deri, at intet tyder på ændringer i forløbet af disse nedgangslinier. Situationen er da den, at vi har et formindsket landbrugsareal, men et endnu kraftigere fald i antal ejendomme, så arealet pr. ejendom er stigende. Selvom vi tager ejendomsbesidderne med i antal beskæftiget ved landbruget, så har vi dog at vi om få år kan komme i den situation, at der ikke er kvalificerede unge nok til at overtage de landbrugsejendomme, der bliver ledige unge nok til at overtage de landbrugsejendomme, der bliver ledige ved naturlig afgang.

Dette sidste vil i høj grad være afhængig af den landbrugspolitik, der bliver ført. Situationen er idag så alvorlig for dansk landbrug, at det øvrige samfund må overveje, hvordan vor samlede økonomiske stilling vil blive, hvis vi ikke fortsat vil være i stand til at udnytte vor

største rigdomskilde, den danske jord, til mulighedernes naturlige grænse.

For landbruget selv er der ikke anden vej at gå end over fortsat udbygning af det tekniske apparat, og hertil hører, at der i stigende grad må trækkes på servicebistand fra organer, der ikke er tilknyttet den enkelte bedrift. Det høje omkostningsniveau gør det i stigende grad nødvendigt, at der i de forskellige grene af bedriften tilstræbes størst mulig produktion. Det vil være nødvendigt med velkalkede jorder. Afvandingsforholdene må være i orden og gode forhold for rodudvikling i det hele taget, og vanding af de lettere jorder vil få stigende betydning. Her vil systematisk gennemførte læhegnssystemer også blive mere og mere nødvendige.

Fællesmekanisering og entreprenørbistand vil få en mere fremskudt plads i landbruget, end det har i dag, og sammenlagt bliver der stigende behov for planlægning og for viden om de kemiske og fysiske tilstande i den jord, der skal dyrkes. Det vil igen sige, at der i fremtiden vil blive stigende brug for den servicebistand, som Hede-selskabet på alle de nævnte områder kan yde landbruget.

Skovbruget og ikke mindst plantageskovbruget på de lette jyske jorder får stigende økonomisk betydning og indgår nu som et vigtigt led i den almindelige industrielle udvikling. Det er derfor naturligt at overveje, om de arealer, der udgår af landbrugsdriften på grund af bonitetsforholdene eller på grund af uheldig form eller beliggenhed, med fordel kan tilplantes.

Eftertiden har krav på, at vi forsøger at løse dette spørgsmål på en sådan måde, at såvel ejerinteresser som samfundshensyn tilgodeses, og dette kan næppe opnås, medmindre man fortsat kan påregne økonomisk støtte fra staten til arbejdets gennemførelse.

Det må erindres, at det i de fleste tilfælde drejer sig om boniteter, hvor man ikke kan forvente, at skovdriften set fra et rent økonomisk synspunkt kan give den private ejer et fuldt tilfredsstillende resultat, medens man på den anden side på grundlag af indvundne erfaringer må skønne, at de pågældende skovanlæg medfører iøjnefaldende fordele af materiel og immateriel karakter for almenheden, som gør det rimeligt, at offentligheden yder et bidrag til anlægsudgifterne.

Mekaniseringen af arbejdet i skovbruget fremmes stærkt, og udviklingen tvinger også til intensivering af skovdriften. Det er derfor

naturligt, at spørgsmålet om, hvorvidt man i skovbruget og specielt i hedeskovbruget kan forbedre økonomien ved anvendelse af kunstgødning, melder sig. Der har i nogen tid her i landet og i vore nabolande med godt resultat været gennemført forsøg med gødskning af unge kulturer, og nu har man i de seneste år under forskellige forhold anlagt en række forsøg med det formål at skaffe oplyst, om man ved hensigtsmæssig gødskning kan opnå en betragtelig produktionsstigning i *ældre* bevoksninger. Hedeselskabet har netop besluttet sig til, bl. a. i samarbejde med Statens forstlige Forsøgsvæsen, at deltage i et omfattende forsøgsarbejde på dette område og håber derefter i løbet af en kort årrække at kunne give plantageejerne klare oplysninger om gødskningens økonomiske perspektiver.

Der ligger således krævende opgaver til Hedeselskabet forude. Vi har en medarbejderstab, der på de nævnte områder er på højde med kravene. Problemet er at skaffe de nødvendige midler, som den hurtige tekniske udvikling kræver. Hertil vil vi fra selskabets side yde mest mulig selv og håber iøvrigt på bredt samarbejde om opgavernes løsning.

Fr. Heick.

Hedeselskabets bestyrelse

De samvirkende danske Landboforeninger har meddelt Hedeselskabet, at de for den kommende 3-årige periode har valgt gdr. *Anders Andersen*, Benzonslyst, Voldby, som samvirksomhedens repræsentant i Hedeselskabets bestyrelse i stedet for gdr. S. Grue-Sørensen, Hjerm, som har ønsket at fratræde.

De samvirkende danske Husmandsforeninger har meddelt, at de for den samme periode har genvalgt husmand *Emanuel Vestbo*, Tarm.

Landbrugsministeriet har tilsvarende meddelt, at ministeriet har genvalgt departementschef *V. Hornslet*, amtsrådsmedlem *Th. Holm*, Brovst, og kontorchef *Alice Brun*, finansministeriet, som medlemmer af bestyrelsen for Det danske Hedeselskab.

Den pågældende valgperiode er for tiden 1. januar 1966 til 31. december 1968.

Landbrug på Grønland

Med det indtryk mange har af Grønland som et koldt og barskt land, kan det være vanskeligt at forestille sig, at der overhovedet findes noget på den store ø, der blot kan sammenlignes med landbrug.

Og dog er sagen, at der lever ikke så helt få mennesker som fåreholdere i de store og dybe fjordkomplekser i det sydlige Grønland.

Det er endelig ikke et nutidsfænomen at se græssende får på de grønlandske fjeldskrånninger. Gennem næsten 500 år var disse egne befolket af nordboer, og fåreavlen har sikkert været det bærende erhverv for denne befolkning, der måske har talt op mod 3.000 personer.

Endnu vidner de mange, men ofte meget beskedne ruiner om den fjerne tid, da dette samfund var stærkt udbygget med klostre, kirker og bispesæde og med de spredt liggende gårde ud over et vældigt område.

Når man i sommertiden sejler gennem de pragtfulde fjorde med de drivende isbjerger, der changerer i farver fra rent hvidt til dybt blå, kan man på lang afstand se de gamle Nordbo-tun, der afslører sig som små, dybgrønne græsletter, der er omgivet af de fint afstemte rødbrune og sølvgrå farvetoner, der er karakteristiske for fjeldvegetationen.

Landbrugsstationen i Uperniviarssuk i nærheden af Julianehaab.

Her gennemføres der almindelige dyrkningsforsøg, og de unge grønlandske fåreavlstærlinge gennemgår her en treårig uddannelse.

På næsten hvert eneste sted, der egnede sig for bosættelse, har der ligget gårde. Nordboerne kendte disse egne ud og ind, og den nye tids bønder har forlængst erfaret, at det er klogest at slå sig ned i nærheden af de gamle gårde. Efter nu mere end 500 år lever der igen mennesker på disse pladser.

Lige siden forbindelsen med Grønland blev genoptaget, har der hist og her været holdt husdyr såsom geder, får og enkelte køer og heste; men først for 60 år siden blev grunden lagt til et egentligt erhverv som fåreholder, og siden er udviklingen skredet langsomt, men sikkert fremad. Den lille flok på 11 dyr, som præsten Jens Chemnitz indkøbte på Færøerne, er nu vokset til en hjord på op mod 50.000 dyr.

Ingen i denne del af landet kan vel overhovedet forestille sig, hvor svært det må være for en fri fangerbefolkning at omstille sig til en fasboende tilværelse som fåreholdere og med en hverdag præget af en helt fremmedartet arbejdsrytme.

Bag denne udvikling ligger et dygtigt og utrætteligt arbejde af de skiftende fåreavlsbestyrere på stationen ved Julianehaab. Rent kontant manifesterer udviklingen sig i, at der til det moderne slagteri i Narssaq årligt tilføres omkring 18.000 lam af en meget fin kvalitet.

Efter fåreavlsbestyrer Louis Jensen beregning kan der holdes op mod 100.000 får på de egnede fjeldgræsningsarealer. Der er altså stadig så gode etableringsmuligheder, at kvalificerede unge mennesker kan nedsætte sig som fåreholdere og få overladt brugsretten af et tilstrækkeligt stort areal. Ikke blot unge grønlandere, men også enkelte færingere og danskere har i de senere år etableret sig og er nu i gang med at skabe sig et levebrød som grønlandske bønder.

Det er imidlertid ikke fjeldgræsningen alene, der er bestemmende for erhvervets stabilitet og udbygning. Der må også være muligheder for at bjerge egnet vinterfoder i rimelige mængder.

Ganske vist er de grønlandske får både nøjsomme og hårdføre og kan derfor normalt gå ude hele året og selv finde føden. Men enkelte vintre kan særlige klimaforhold bevirke, at det øverste snelag omdannes til en isskorpe, der er så hård, at dyrene ikke kan bryde den i stykker og nå ned til vegetationen. Hvis isskorpen ikke smelter i løbet af få dage, vil fårene omkomme. For at imødegå en sådan katastrofesituation er det nødvendigt, at fåreholderne kan samle deres dyr omkring bostedet og gennemføre en fodring.

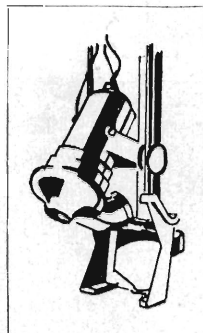
Dette foderproblem er imidlertid langt fra løst. De fleste fåreholdere har alt for små foderreserver, og derfor kan det hændes, at mange dyr går tabt.

Den kgl. grønlandske Handel har ganske vist udlagt nøddepoter af hø og tørrede sukkerroesnitter i de forskellige distrikter, og de kan

MYRAS

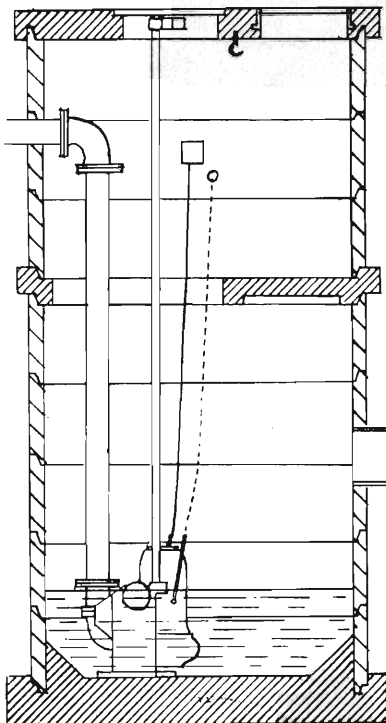
dykkede kloakpumper, type UV,
med vandtæt motor
og med *tilkoblingsmekanismen*,
der altid virker,
og som aldrig sætter sig fast.

UV-pumperne er forsynet
med enkanalhjul,
for hvilke praksis viser at
risteværk er unødvendigt.

KLOAKPUMPER

i alle udførelser:
horisontale, vertikale —
både med mellemaksel og
tæt sammenbyggede —
i størrelser
op til 500 sekundliter.

MYHRWOLD & RASMUSSEN MASKINFABRIKANTER
INGENIØRER M. ING. F. AKTIESELSKAB

KOBBLVÆNGET 74 - KØBENHAVN - BRØNSHØJ
TELEFON: (0123) BE 8511 - TELEGRAMADRESSE: MYRAS

Arbejdet i Skjernådalens

^{A/s} STÜRUP & PROSCH-JENSEN
KØBENHAVN OG FREDERICIA

Ingeniør Kristian Thomsens Rejselegat

og

Civilingeniør Jens Parbo's Rejselegat

uddeler i foråret 1966 i forening et samlet rejsestipendium på indtil 2.000 kr. til en studierejse i kulturteknisk vandbygning.

Stipendiet vil fortrinsvis blive tildelt en civilingeniør, der enten har haft kulturteknisk vandbygning som specialfag til eksamen eller hovedsagelig arbejder med kulturtekniske opgaver. Dog kan stipendiet efter omstændighederne også tildeles andre, der virker på den kulturtekniske vandbygnings område.

Det er stipendiatens ufravigelige pligt at aflægge fyldestgørende beretning om studierejsen efter hjemkomsten.

Ansøgning, bilagt afskrift af eksamensbevis m. v. og indeholdende oplysninger om den påtænkte rejses formål og udstrækning, stiles til legatbestyrelserne og indsendes senest 1. februar 1966 til Hedeselskabets kulturtekniske afdeling, Viborg.

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 . Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Aarhus

Viborg *Papir &*
Papir- *Papirvarer*
Comp. *en gros*
 Bogtrykkeri
 Kontorforsyning
Sct. Mathiasgade 31—33
Telefon Viborg (0761) 802—803

Røde drænrør

D. S. nr. 403, øyrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk
Åbenrås Telefon (046) 22127

AALBORG
AKVAVIT.

Fåreavlsbestyrer Louis Jensen inspicerer en særdeles frodig bygmark på landbrugsstationen. .

*Et moseareal, der er udgrøftet for ca. 30 år siden og nu anvendes til bjergning af hø til nøddepotet.
I baggrunden den moderne by, der er trængt helt ud til mosen.*

*Jordbundsundersøgelse på Stor-mosen ved Narssaq.
I fjeldene i baggrunden har geologerne påvist uran og andre sjældne metaller.*

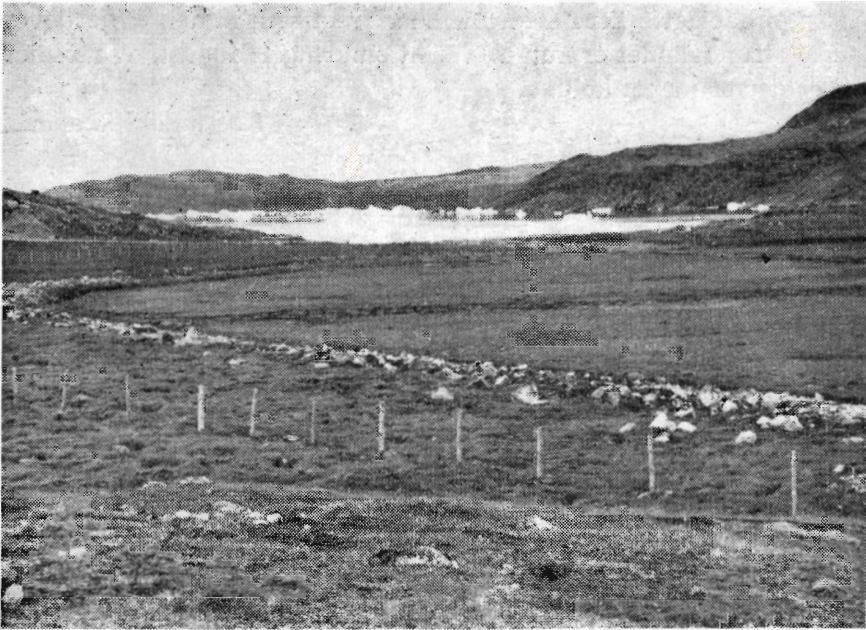
i påkommende tilfælde være en hjælp. Men dels er dette foder temmelig dyrt, og dels kan det være umuligt at få foderet frem til de enkelte fåreholdere, når der er brug for det.

Målet må derfor være, at fåreholderne selv avler dette vinterfoder. Også her er fåreavlsstationen gået foran i arbejdet og har forlængst vist, at der kan avles store og gode grønafrøder i disse egne. Omkring fåreholdernes bosteder ligger der nu næsten overalt små opdyrkede jordlodder, hvor der avles græs og forskellige kornafrøder, som anvendes til hø og ensilering. Men disse dyrkede arealer er for små i forhold til fårebestanden og den nødvendige opdyrkning sætter også grænsen for, hvor hurtigt og til hvilken størrelse fåreholdererhvervet kan udbygges.

Det dyrkede areal omfatter mindre end 100 ha, og heraf anvendes en del til salgsafgrøder som spiserøer og kartofler. Alene af hensyn til den nuværende fårebestand var det ønskeligt, at arealet til foderdyrkning var på op mod 300 ha, og hvis fjeldgræsningen skal udnyttes fuldt ud, vil der være et behov for ca. 600 ha dyrket jord.

Det Landbrugsfaglige Udvalg under Grønlandske Handel søger derfor på forskellig måde at animere til øget opdyrkning. Lån til nyetablering er således betinget af, at der er opdyrket mindst 2 ha.

Fåreavlsstationen er gået ind i dette opdykningsarbejde på den måde, at der pr. pram og motorbåd transporteres mandskab og trak-

Fra Stor-mosen ved Narssaq. Grøftearbejdet er påbegyndt.

torer med redskaber ud til fåreholderne. En del af disse har iøvrigt selv anskaffet maskiner til dette arbejde.

Transportvanskeligheder sætter i øjeblikket snævre grænser for, hvor svære maskiner, der kan anvendes. Men da opgaverne ofte er meget vanskelige med krat- og stenrydning, planering og grøftegravning, pløjning og fræsning, er det et spørgsmål, om det ikke ville være formålstjenligt at sætte de kraftigste og bedste maskiner ind på opgaven, således at dette stykke grundforbedringsarbejde i hvert enkelt tilfælde kunne gennemføres på den mest rationelle måde.

I denne sommer blev Hedeselskabet anmodet om at foretage en undersøgelse med henblik på afvandingen af Stor-mosen ved Narssaq. Grønlandske Handel ønsker den ca. 15 ha store mose opdyrket, således at der her kan avles hø enten af egnens fåreholdere eller af landbrugsstationens folk. I sidste tilfælde vil høet blive solgt til fåreholderne.

Selv om en del af de problemer, der afsløres ved en sådan undersøgelse, er velkendte fra tilsvarende undersøgelser udført her i landet, vil en række specielle forhold bevirke, at der her må anvendes andre normer ved vurderingen af afvandingsmulighederne. De største problemer ved afvandingen vil sikkert vise sig at være dels den kompakte, dyndagtige jord og dels den omstændighed, at jorden kun er frostfri i 3—4 måneder.

Som et kuriosum kan nævnes, at der findes artesisk vand under

mosen, og at dette flere steder træder frem som kilder på jordoverfladen. Grundvandet er kun 4° varmt omkring 1. august, og mosejorden er derfor meget kold.

K. Sandahl Skov.

Tre nåletræarters forhold

til lyset Af forstander E. O K S B J E R G, Nødebo.

Hedeselskabets Tidsskrift, nr. 6 og 16 1965, bragte de indledende afsnit om emnet.

(Sluttet).

Diskussion og litteraturorientering

Som resumering af de anførte iagttagelser kan figurerne 13, 14 og 15 tjene. Fig. 13 skal supplere fig. 10 og vise, at en selvsået douglasplante (nær Søgaard i Palsgaard skov) også er dominerende, hvor solindstrålingen hindres i at brænde morlaget, som er dækket af en tæt selvsåning af rødgraner, der er nogle år ældre end douglasgranen. Men forskellen mellem arternes vækst øges, når bunden solbrændes (gade B i fig. 10).

Douglas er også overlegen under stærkt skyggende bøg med morbund i Løndal skov (fig. 14), medens der i Kompedal plantage på langt ringere mineralsk materiale er balance mellem sund, hurtigt-voksende douglas og sund, kraftig rødgran (fig. 15) under en bjergfyrskærm, der har dannet muld og nu er ved at gå i opløsning.

Jo ringere jordbundstilstand, jo mere rodkonkurrence og jo mere direkte solbestråling, jo stærkere synes douglasgranen at dominere over rødgranen i kulturer, hvor nattefrost er udelukket.

Litteraturen om nåletræernes forhold til lyset kan deles i A.) simple iagttagelser i skoven, som f. eks. de foran omtalte eller målinger af småplanter vækst under skyggerammer med forskellig tremetæthed, og B.) laboratoriemæssige målinger af lysets virkninger på de processer, der afspejles i træernes vækst og sundhed.

A.) Krasjina har (1955) iagtaget, at én træart kan optræde som lyskrævende i et klima, skyggetålende i et andet, alt efter tilgang på fugt og næring. Dengler (1930, side 144) spørger, om et skyggetræ er

karakteriseret ved, at det ligesom lystræer producerer bedst i fuldt lys, men at det med faldende lysstyrke mister mindre produktion — eller om et skygetræ ligefrem vokser bedst ved nogen overskygning. En højst ejendommelig, ikke bekræftet overensstemmelse med sidstnævnte opfattelse præsenteres af *Leibundgut & Heller* (1960), som hos ædelgran finder, at både den overjordiske tørvægt og rodvægten er større ved 25 % end ved 75 % af fuldt dagslys. Normalt falder den

Fig. 13. Selv hvor en tæt selvsåning af rødgran beskytter jorden i en sydrand og vokser ganske frodigt, vil den nogle år yngre, selvsåede douglasgran dominere. Palsgaard skov aug. 1962, forf. fot.

samlede produktion og navnlig brøken mellem rød- og topvægt med faldende lysstyrker under 75 % af det frie felts lys. I nogle af nedenævnte arbejder er det vist, at en sådan udvikling gælder for både rød- og douglasgran, og særligt for sitkagran. I sin hurtige ungdomsvækst og sin bedre evne til at klare sig i græs på arealer, fri for nattefrost, har dog douglasgranen et lystræpræg fremfor rødgranen.

I Holland kan douglasgranens højdevækst (*van Goor & van Laar* 1958) være større under et skovfyrskærm end på en tilgrænsende renafdrift — og på en renafdrift større i arealets udkant mod bevoksningsrande end på arealets midte. Dog er (*van Soest* 1954) douglasgran, opvokset under skærm, efter dennes fjernelse mere udsat for stormfældning og sodskimmel end kulturer, samtidigt plantet under åben himmel. Disse sidste kan gulne og vantrives lidt — man mener, at det er stærk vintersol, som er skadelig — med ringere N-værdier i nålene end de beskærmede, men bliver alligevel senere mere robuste end disse.

Hollænderne har haft gode resultater af at lade douglasunderplantning blive stående længe under gammel skovfyr. Således overvoksede (*Zundel* 1960) 50-årig douglas på frisk, leret sand sin 125-årige fyrreskærm og 25-årig douglas nåede en gennemsnitshøjde af 14 m under en skærm af fyr og lærk med en stammegrundflade af 32 m² og et forråd af 400 m³. Fra Tyskland refererer *Wagenknecht* (1956) lignende præstationer.

Iagttagelser over planters vækst under tremmeværk af forskellig tæthed har stor teoretisk interesse, men kan sjældent direkte overføres til skovdyrkningen, hvor skygge næsten altid er forbundet med rodkonkurrence. Blandt de mange publicerede forsøg er kun få, hvor de i nærværende omhandlede arter indgår, kun *Dowel* (1956) nævner sitkagranen som meget svag i skygge (under 45 % af dagslyset). Stor principiel interesse har dog arbejder af *Björkman* (1945) og *Kozłowski* (1949), hvor beskygning er kombineret med vanding og gødskning. Aftagende lystilgang giver aftagende tørstofproduktion og mindsket rod/top vægtbrøk. En plante overlever lettere en periodes beskygning, om den er velforsynet med vand og næring, men dette strider ikke mod, siger *Björkman*, at produktionsmindskningen ved beskygning er større på god end på dårlig jord. Skyggens forringelse af rodvæksten forværres (*Kozłowski*) ved hyppig udtørring. De første måneder efter, at en skyggeopdraget plante er flyttet ud i fuldt lys, har den en mindre fotosyntese og transpiration end planter, opdraget i fuldt lys, alt regnet pr. g nålefriskvægt. Forskellen er som ventet størst på dage med stærkt sollys og skyldes efter *Kozłowski*'s mening mest skyggeplanternes dårlige rodudvikling.

B.) Af nyere laboratorieundersøgelser over fotosyntese omhandler følgende rødgran og/eller douglasgran: *Winkler & Pisek* (1959), *Polster* (1950) og *Polster & Huber* (1955).

De to sidstnævnte indeholder flere sammenlignende målinger over fotosyntesen hos rød- og douglasgran. Som gennemsnit for to vegetationsperioders kår, navnlig lysmængden, er rødgranens netto CO₂-assimilation pr. g nålefriskvægt 87 %, i en anden målerække kun 68 % af douglasgranens. Begge arters fotosyntese er ringe ved

**tag
gødning
hjem NU**

Større høstudbytte og højere forrentningsprocent

får De ved individuel gødskning af afgrøderne.

Med de højprocentige, prisfordelagtige kvælstofgødninger

flydende Ammoniak, Urea eller Kalkammonsalpeter

kombineret med den rigtige type

samgranuleret KALI-SUPERFOSFAT

med eller uden specialstoffer, som forholdene måtte kræve, opnår De det bedste økonomiske resultat.

KALI-SUPERFOSFAT kan udbringes så snart vejr og føre tillader det, evt. for 2 år ad gangen for at spare arbejdskraft. Tal med Deres gødningsleverandør og udnyt den fordelagtige kredit.

GØDNING- KOMPAGNIET

HEDESELSKABETS MASKINCENTRAL

Klosterlund pr. Engesvang . Telefon Engesvang (0681) 86

◀ Bulldozer

▼ Dybdepløjning

Pløjning i dybder fra 30 til 100 cm med plove til forskellige opgaver og jordtyper.

Specialbyggede fræsere til eng og mose.

Rydning og planering i mosearealer samt vejanlæg fortrinsvis i skove udføres med Bulldozere i forskellige størrelser.

Rillepløjning og grubning til læhegn og plantageanlæg.

Anlæg af sportspladser, campingpladser, dyrskuepladser m. m. samt landingspladser for fly.

Henvendelse til telefon Engesvang (0681) 86

(Inspektør Johs. Malmбак træffes bedst mellem 8,00 – 9,30)

Fig. 14. I skygge med rodkonkurrence fra gammel bøg med morbund i Løndal skov har douglasgran en højdevækst 4—5 gange større end rødgrans. Fot. 1954 af N. T. Søndergaard.

tørke og/eller høje temperaturer (i. e. over 22° C.), medens temperaturafhængigheden er lille på niveauet 10° — 20° C. Visse morgener (fugtige?) kan rødgranens fotosyntese være højere end douglasiens, hvis kurve som regel hæver sig, særligt middag og aften.

Nåle fra lysprægede kronede dele af begge arter når allerede ved lysstyrker på 8—16.000 lux, d. v. s. 15—25 % af fuldt sommerdagslys, den højst mulige fotosyntese. Dette stemmer meget vel med *Boysen Jensens* (1929) og *Stålfelts* undersøgelser (1924, 26 og 39) og med *Pisek & Wnkler* 1959. Sidstnævnte udvider dog vort perspektiv noget, idet de for rødgran finder, at skyggenåle pr. g friskvægt har langt større fotosyntese end lysnåle ved lysstyrker over 25.000 lux (ca. 50 % af sommermiddagslys) samt at optimaltemperaturen for fotosyntesen stiger fra 11° til 18° C, når lysstyrken stiger fra 3 til 30.000 lux.

For praksis kan den refererede litteratur sammendrages som følger: Douglasgranens biologi har sider fælles med lystræerne, hvilket ikke hindrer, at den vokser bedre end rødgran under skærm, og at den på visse jorder vil kunne vokse gennem en skærm af arter som fyr og birk. Ved skærmafvikling reagerer douglas først ret positivt, men kan i løbet af nogle år miste noget af forspringet, sandsynligvis

fordi rødgranen bedre tåler at blottes mod kulde og storm. Forsøgene med skyggerammer tilskynder til gødskning, hvor en skærmbevoksning fremkalder kraftigt rodtryk, men kan iøvrigt næppe give dyrkningsvejledning.

Endnu mere irrelevante til praktiske problemer er laboratorieforsøgene, der ligesom beskygningsiagttagelserne har stor teoretisk interesse. Indtil for få år siden måtte man af laboratoriemålingerne slutte, at der med normalt, dansk sommervejr næsten alle dage er lys nok for skovtræernes CO_2 -assimilation. Senere nåede man den opfattelse, at eksempelvis den danske gennemsnitssommer indeholder flere ugers vejrlig, som er for varmt og tørt for rødgran — og måske også for douglasgran. Groft sagt bør temperaturen i solen ikke overstige 22°C , og det bør regne nogle timer hver dag. Endelig må man nu tilføje, at vejret kan være for mørkt, også om sommeren. Vel bliver de øverste grenes lysbehov mættet en mørk sommerdag — belysning ca. 15.000 lux — men længere nede i kronetaget er belysningen samtidigt måske kun den halve, hvilket er for lidt til skyggenålenes mætning. Det mest produktive vejr for granen er hurtig vekslen mellem byger og skarpt solskin, eller jævnt lyst, fugtigt vejr, om man skal lægge laboratoriemålingerne til grund for sine formodninger, d. v. s. om man tør slutte fra lysets virkning på en kvist til virkningen på de træ, fra hvilken kvisten er taget.

Da skovbrugeren ikke kan ændre vejret, vil mange overvejelser om dets virkning på skoven være ørkesløse. Han kan enkelte steder skabe et ønsket lysklima for planter, nemlig i foryngelsessituationer. Men også her må man betvivle, at laboratoriemålingernes resultater kan yde vejledning, idet beskygning i skoven altid er forbundet med et vist rodtryk. Den ovennævnte tyske forsker *Polster* går imidlertid langt videre og anvender sine laboratoriemålinger af kvistes fotosyntese til en bestemmelse af hele bevoksningers tørstofproduktion.

Som oven for nævnt fandt han i to ret lange måleserier, at rødgranens nettoassimilation pr. g nålefriskvægt var 87 % og 68 % af douglasgranens. Fra *Burgers* (1935, 37 og 53) og *Hartigs* (1896) arbejder tager *Polster* gennemsnitstal for nålefriskmasse hos rødgran og douglasie: henholdsvis 31.000 og 40.000 kg og får ved simpel multiplikation, at rødgranens produktion må være mellem 50 % og 65 % af douglasgranens. Resultatet kan passe meget godt med de to arters udvikling på lettere jorder, mindre godt med forholdene på andre lokaliteter. Med en sådan beregning har *Polster* antaget, at kvistes nettoassimilation i et kuvetteglas er den eneste proces, man behøver at kende for at bestemme en arts bevoksningsproduktion, når man blot kender dens nålemasse pr. ha. Beregningen er endda så letsindig, at den overfører en måling på kviste, klippet på en lokalitet, til at gælde i nogle bevoksninger, undersøgt af andre forskere, i et helt andet tidsrum, på en hel anden lokalitet.

Behandlingen af skovdyrkningens mange botaniske problemer vil i visse epoker, alt efter den herskende, faglige opinion, overvejes finde sted som feltundersøgelser, til andre tider mest som laboratorieforsøg. De sidste giver ofte eksakte målinger under veldefinerede forsøgsbetingelser. Skal man overføre resultaterne til dyrknings-situationer, må man have kendskab til alle de plantefysiologiske og jordbundsmæssige processer, som løber samtidig med den netop undersøgte proces, samt hvorledes disse processer påvirkes af den fak-

Fig. 15. En bjerfyrbevoksning på flyvesand har dannet en muldagtig bund. Skærmen er nu i opløsning. Rød- og douglasgran har næsten jævnbyrdig, glimrende udvikling. Kompedal plantage 1960, forf. fot.

tor, hvis virkning man er igang med at måle — og endelig, hvorvidt denne faktor samvarierer med andre for planterne vigtige faktorer (f.eks. lys med varme og vandmangel, beskygning med rodkonkurrence og næringmangel etc.)

Når simple beregninger, som de af Polster udførte, stemmer med summaresultatet af mange, uoverskuelige og tildels ukendte processer, således som vi kan aflæse summaresultatet i *felten*, tør man publicere beregningerne. Opnår man ikke overensstemmelse, ved man,

at man kender for lidt til de mange implicerede processer. Indtræffer overensstemmelsen, kan den være tilfældig.

Ved mere simple feltiagttagelser søger man omvendt direkte at måle summaeffekten af flere faktorer, der samvarierer, uden at søge delprocesserne klart beskrevet. Herved bliver ofte målingens omstændigheder uklart definerede, hvorved en senere undersøgelse, der synes identisk med den første hvad angår materiale og observationskår, giver et andet resultat. Man siger at målingerne ikke er reproducerbare, hvilket må være diskvalificerende. Trodt alt kan det være, at den grove summavurdering, en af de såkaldt økologiske arbejdsmetoder, vil få større betydning for skovdyrkningens udvikling end den rendyrkede laboratoriemetodiks resultater. Man savner imidlertid i mange skovdyrkningsmæssige sagområder eksempler på, at økologiske eller plantefysiologisk forskning har vist vejen til løsninger.

Også i det heromhandlede spørgsmål om lysets betydning for de tre nåletræarters vækst, må man sige, at en opmærksom iagttagelse ret hurtigt kan drage de konklusioner, som skal anføres nedenstående — og at han får meget lidt hjælp af den foreliggende forskning.

I hedeplantager må douglas- og sitkagran næsten altid kultiveres med noget dække mod nattefrost. Sitkagranens vækst under skærm eller sideskygge er ikke så karakteristisk, at den nærmere skal omtales, også fordi dens anvendelse som et m. h. t. højdevækst, for douglasien egnet blandingselement, begrænses af risiko for angreb af *Chermes Cooleyi*, der værtskifter mellem de to arter. Douglasgran vokser, trods sit lystræpræg, godt under skærm, men det står ikke klart, hvorledes og hvornår man skal afvikle skærmen. Skærmopdragelsen gør douglasgranen sartere over for stormpres, frost og sygdomme, en hurtig skærmafvikling synes at kunne udløse disse svagheder.

Hvadenten douglas kultiveres med eller uden skærm, vil den på de fleste jorder i blanding med rødgran være dominerende. Skærmerkulturer er at foretrække, også fordi de giver nogen mulighed for at regulere de to arters indbyrdes forhold. I de af vore få tilbageværende bjergfyrbævningssteder, som besidder en god jordbundstilstand, vil rødgranens vækst tilgodeses forholdsvis mere end douglasien, jfr. fig. 15. Noget lignende vil sikkert kunne opnås med en kraftig gødet skærm af el, hvor man ved hjælp af kvælstof og fosfat får dannet et dybt humuslag, som særligt rødgranen er afhængig af. Skærmens tæthed kan yderligere regulere de to arters indbyrdes højdevækst. For praktisk at kunne tynde skærmen over rødgran og overlade douglasien en mere urørt skærm, må man blande de to arter rækkevis, f. eks. to rækker douglasgran og fem rækker rødgran. Rækkeafstanden mellem arterne bør være større end indenfor en art, således at også anden specifik behandling, f. eks. successiv gødskning af rødgranen, lettes. For at sikre de striber af skærmen, som dækker douglasgranen, længere levetid end ællen normalt kan opnå på hedejorder,

Vælg en hvilken som helst motorsav...

OREGON[®] savkæde,
sværd og drivhjul vil forbedre dens kapacitet.

Overalt påstår skovarbejdere, at intet kan måle sig med OREGON kæder, sværd og drivhjul, når de vil opnå et jævnt savarbejde uden unødvendig ophold.

Denne overlegne ydeevne skyldes den uovertrufne kvalitet, som er indbygget i alle OREGON produkter af Omark, verdens største fabrikant af motorsavkæder.

Få maximum kapacitet og fortjeneste ud af Deres motorsav. Spørg efter OREGON produkter hos Deres forhandler - og De vil købe det bedste.

OMARK INTERNATIONAL, LTD. Portland, Oregon U.S.A.

Europæisk Hovedkontor: P.O. Box 7150, Amsterdam, Holland

Oregon-kædeprodukter kan fås hos: Carl F. Motor, Gasværksvej 9, København V.

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med flintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødfugerne. Spørg Hedeselskabet.

Rødkjærbro Cementvarefabrik, J. T. Birk

Telefon Rødkjærbro 14
FORLANG TILBUD

Fører kun Δ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager.

Bjerringbro Cementvarefabrik

Telf. Gentofte 938
Bjerringbro 8 11 11

Alle Δ mærkede rør
Imprægnerede og
uimprægnerede

Stort lager

Altid leveringsdygtig

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING

Gensidigt selskab • Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V Telf. (01) 15 03 50

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Telefon Kjellerup 45 Efter kl. 17: Telefon Rødkjærbro 14

Fører kun Δ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

Omhyggeligt behandlede skovplanter

Danplanex

i værdifulde provenienser

Planteskoler A/S - Rødovre - Tlf. (046) 62933*

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601-602

N. Skytte

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Røde drænrør

fra 2"-12" haves altid på lager

Forlang tilbud

„SOFIENLUND“
TEGLVÆRK

Telefon Ulstrup (0621) 10

H. Struers chemiske Laboratorium

Apparater
Instrumenter
Glasvarer
Kemikalier

Leverandør
til Hede-
selskabets
laboratorier

AARHUS
(061) 3 16 11

KØBENHAVN
C 1 102

ODENSE
(09) 12 36 02

PROCONTORET KOLDING

Telf. 4344

FROAVL
FROHANDEL

Prima drænrør Stenstrup og
Odense Teglværkers kontorer
Telefon Stenstrup 19

J. C. Halvorsen & Sønner

Kroghsgades Cementstøberi

Kontor: Nordborggade 37,
Århus telefon 43999

Fabrik: Lystrupvej 60, Risskov
telefon 7 73 10

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

kan ællen her blandes med en passende lærk. Sandsynligvis skal man vente længst muligt med endelig afvikling af skærmen over douglasgran.

I et senere kapitel om de to arters vandbalance skal dette og foregående kapitels tema atter berøres: Hvorfor producerer rødgranen så forholdsvis beskedent, i flere situationer helt ringe i forhold til douglasgran, medens arterne under andre, sjældnere forhold næsten er jævnbyrdige. De to arters blanding er en økonomisk fordel, men hvis douglasien løber fra granen, kan douglaseffekterne blive næsten værdiløse.

P. S. Litteraturreferencer gives samlet senere.

Tørveproduktionen i 1965

I henhold til de oplysninger, der er indhentet hos de ca. 50 tørvevirksomheder, der har været i gang i 1965, har den samlede produktion af tørvebrændsel andraget ca. 15.000 tons, fordelt med ca. 3.000 tons egentlige tørv (æltetørv og pressetørv) og ca. 12.000 tons fræsetørv. Det vil sige, at der har været en tilbagegang på henimod 60 pct. i forhold til 1964, da den samlede tilvirkning blev opgjort til 36.000 tons.

Godt 100 mænd og ca. 25 kvinder har været beskæftiget i en kortere eller længere del af tørvesæsonen 1965.

Alt i alt har landets samlede produktion af tørvebrændsel svaret til, hvad en enkelt, nogenlunde stor tørvevirksomhed producerede årligt i krigens tid.

Vilkårene for arbejdet i moserne var som helhed ikke gode i den egentlige tørvesæson, idet der dels faldt større nedbør end normalt, dels var antallet af solskinstimer usædvanlig lavt, således at tørringsbetingelserne var ringe.

De fleste af de tørveproducenter, der har indsendt oplysninger, angiver, at efterspørgselen efter tørv og formbrændsel var god, og at de kunne have afsat væsentligt større mængder, hvis blot det havde været muligt at få dem fremstillet. De opnåede priser var stort set tilfredsstillende. Fra Sønderjylland oplyses, at der er sendt mindre mængder tørv over grænsen til Tyskland.

Også for moseindustrien har det været vanskeligt at få tilstrækkelig medhjælp, og prisen for denne har haft opadgående tendens.

På samme måde som i Danmark er produktionen af brændsel i moserne i vore nærmeste nabolande reduceret til næsten ingenting.

Kun i Irland og i Sovjetunionen produceres der tørv (fræsetørv) i stort omfang. Hovedparten anvendes i elektriske kraftcentraler.

A. Krøigaard.

Hedebonde som komponist

Hedeselskabets jubilæumsfilm, der er optaget med tilskud fra Tuborgfonden og Dansk Kulturfilm, er gjort omtrent færdig i løbet af sommeren og efteråret. Den blev forleden privat prøvekørt i København og ved samme lejlighed fik den titlen »Landet, de vandt«.

Hagen Hasselbalch afslørede ved prøvekørslen, at han har ladet filmen underlægge med musik, der er hentet fra kompositioner af en amatør, der ikke engang selv kan læse noder — en hedebøndes hjemmelavede musik!

Historien bagved er følgende:

I filmen er indlagt nogle optagelser fra forskellige hedebønders hjem og virke.. Blandt disse skulle *Troels Mikkelsen*, Saudal ved Skave, være med med den særlige begrundelse, at han i sin tid har fået Landhusholdningsselskabets sølvbæger for hedeopdyrkning. Under filmsoptagelsen spillede Troels Mikkelsen nogle strofer på mundharmonika og fortalte, at det var en melodi, han selv havde lavet. Det blev til, at han spillede flere melodier, og deres simpelhed og enkle skønhed virkede så stærkt på Hagen Hasselbalch, at de nu er kommet til at danne ledemotiv i den filmen underlagte musik.

Troels Mikkelsen har gennem årene sat musik til et stort antal digte, bl. a. digte af Sophus Clausen og Aakjær. En ven af ham, der er skoleinspektør i Holstebro, har fra tid til anden skrevet melodierne ned, så de er tilgængelige. Den melodi, der er ledemotiv i filmen er skrevet til efterfølgende digt af en afdød ungdomsven fra Vejleegnen, *Niels Hjort Gregersen*, der kalder digtet »Hedens plovmand«.

(14) Hedens plovmand.

Mellem brø-ne hede-bænker går du bag din plov i tanker: far-jag løn for sliddet her på min he-de, mark og

krø? Disse lan-ge arbejds-dage, dis-se drøje tag! Hedens rå-bet stadig drager: otto ti-mers

olag.

(N. Hjort Gregersen)

Mellem brune Hedebanker
går du bag din plov i tanker.
Får jeg løn for sliddet her
på min hedemark og kær?
Disse lange arbejdsdage,
disse drøje tag,
medens råbet stadig drage:
otte timers dag?

Nej, min lod i verdens vrimmel
under Guds den frie himmel
bytter bort jeg ej for guld,
selv om der er sand i muld.
Her er sol og friske vinde,
lærkesang mod sky.
Blomst og løv vi også finde
under bakkens ly.

Men så retter du på ryggen,
tørrer under hatteskyggen,
lader Vestens karske vind
svale på din hede kind.
Lytter lidt til lærkens sange,
vibens sære lyd;
klapper plagen et par gange —
ser så hjem mod syd.

Her jeg fik mit kald og virke,
her jeg fandt en stille kirke,
her jeg byggede mit hjem —
derfor altid frem og frem.
I dit kald, i al din færden
elske, øve fid!
Det er løsenet for verden
i vor faldne tid.

Pløje, plante, grøfte, dyrke —
hvem kan måle vel en styrke,
når der lønnes for hvert tag,
når det går til sang hver dag.
— Giv os egne bo og virke
under himlens tag,
giv os egen jord at dyrke —
se en fremtids dag.

I få ord — ★

Hedeselskabets forretningsfører

Konsulent Chr. Nielsen, Vester Sottrup, der har været forretningsfører for Sønderborg distrikt siden 1952, har nu ønsket at blive afløst, og hvervet er herefter overtaget af konsulent Anders Winther, Degnevænget 20, Ulkebøl, Sønderborg.

*

Aabybro Plantningsforening har i 1965 udleveret 12.126 nåletræer og 4.475 løvtræer til 42 medlemmer. Foreningens formand er gdr. Søren Nielsen, Broensgaard.

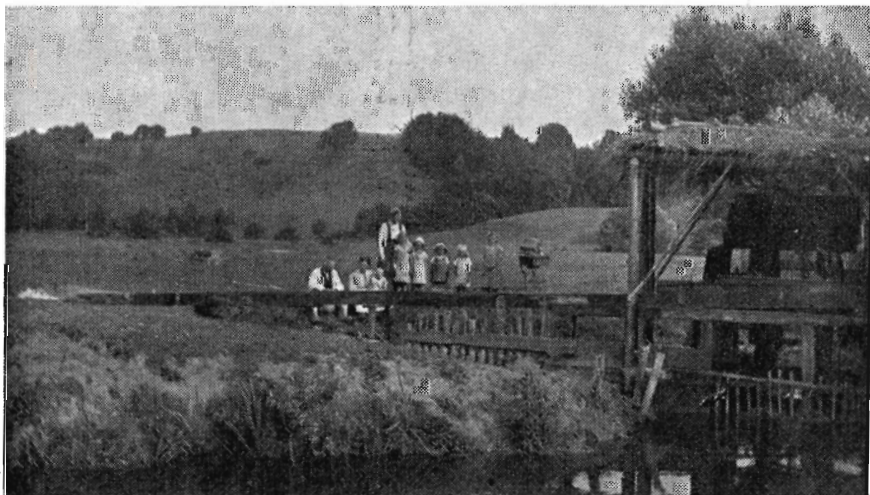
*

Den svenske skogsvecka, som altid kalder på megen interesse i danske forstlige kredse, bliver i 1966 i dagene 4.—10. marts.

Et strømhjul ved Kolding

I tilknytning til billedet i Hedeselskabets Tidsskrift den 10. december af et strømhjul i Karup å har hr. *Carsten Riemann*, Harte ved Kolding, sendt nogle linier om et strømhjul, der har været i brug ved Kolding helt til 1920. Hr. Riemann skriver:

I 1906 overtog min hustru og jeg en lille, gammel gård med et stykke eng på 6 tdr. land ved Ejstrup ved Kolding-Vester Nebel å. Der havde før været et strømhjul i en kanal i forbindelse med et ørredfiskeri i åen, det var tydeligt at se på de mange egestolper, der stod der. I naboengen lige oven for stod der et sådant gammelt strømhjul, som dog kun med besvær kunne bevæge sig. Jeg satte mig i forbindelse med Hedeselskabet angående gødning til engen og spekulerede også på et strømhjul. Der skete dog ikke noget førend den første verdenskrig begyndte og kunstgødningen steg så meget, at en sæk superfosfat kostede 55 kr., da blev naboengen med det gamle strømhjul solgt, og vi var så heldige at vi fik købt den, det var i 1916, og vi byggede to strømhjul magen til det gamle, der stod der. — I »gamle« dage var åen fuld af strømhjul, og de stod ude i hovedstrømmen midt i åen, men det blev af hensyn til åens oprensning forbudt omkring ved 1860, og så skulle hjulene flyttes ind til siden i engen, da

Carsten Riemanns strømhjul i Vester Nebel å, i brug indtil 1920.

forsvandt næsten alle de gamle strømhjul, men vi vandede så længe, vi kunne, nemlig til 1920, da kraftværket i Harte tog det meste af vandet. Før den tid fik vi 1250 liter vand pr. sekund, bag efter kun 400, det er udregnet af Hedeselskabet. Så stod strømhjulene jo der og ville forfalde, men her var jo mange interesserede ørredfiskere og en af dem, daværende kæmner Brandorf i Kolding, sagde en dag til mig, at dersom jeg kunne tænke mig at forære det ene af strømhjulene til Frilandsmuseet i Lyngby, så ville der komme to »kustoder« og tage hjulet ned og få det sendt over til museet, og det ville blive pakket hen i

en lade indtil der blev en plads ved en eller anden stor grøft, hvor det kunne blive stillet op, og der ville blive sat en plade på med mit navn, og mine pårørende og jeg kunne komme gratis ind på Frilandsmuseet. Det har jeg nu kun benyttet mig af to gange, sidste gang nu sidst i september måned i år; men hjulet er altså opbevaret og skal stilles op ved første passende lejlighed. Jeg har et fotografi fra den dag vi satte strømhjulet i gang, det var en sommerdag først i juni måned 1917, min hustru og vore 6 børn og jeg er med, og man kan ret se vandet skylle ud over engen, det er et af de kære og lyse minder fra ungdommens dage. — Nu bor jeg i »Solgaarden«, men så længe jeg kan magte det, har jeg endnu en have med ca. 200 frugtbuske o. s. v. nede i Ejstrup; nede ved øen i åen, hvor strømhjulet, altså det ene af dem, stod, har jeg 50 solbærbuske. Lige til 1. april i år kørte jeg selv her fra til Ejstrup, der er 3 km, men sidst i marts måned afhændede jeg den gamle bil, en Ford 1930, som min hustru og jeg købte i 1937, og nu bruger jeg rutebilen og er *vældig glad* for at kunne arbejde i 2—3 timer. — Ja, De må undskylde dette lange brev, men billedet på Hedeselskabets Tidsskrift af det gamle strømhjul kaldte så mange kære minder frem i mit sind.

*

»Skov og Folk« ophørt

I gennem 25 år har skovejer P. Madsen Pedersen, Horstved pr. Kolind, opretholdt udsendelsen af det lille tidsskrift »Skov og Folk«. Med ujævne mellemrum er det dukket op på skrivebordet med sine gode betragtninger om læplantning og skovbrug, — et levende ord om nogle enkle emner og altid præget af, at det var en hjertesag, der blev givet udtryk for.

I det nu foreliggende nummer, nr. 4 1965, meddeler P. Madsen Pedersen, at der ikke vil komme flere numre. Økonomien har svigtet, de udsendte giroblanketter med opkrævning på de få kroner, det drejede sig om, for at få bladet tilsendt, er ikke blevet indløst, og så er det slut.

»Skov og Folk« har haft sin mission, det blev læst og det vil blive savnet af en hel del mennesker, navnlig på Djursland, hvor det var et godt bindeled mellem de lokale plantningsforeninger.

*

Dræningsarbejdet i Norge

I det norske tidsskrift »Ny Jord« omtales den i maj 1965 gennemførte forsøgsrensning med Det danske Hedeselskabs drænrensningsmaskine, som blev udført i Vestfold og Østfold ved Institutet for Kulturteknik. Det synes, at rensningen har haft god virkning, siger bladet, men det vil være rimeligt at afvente og se, hvorledes markerne kommer til at se ud, når virkningen sætter ind. Iøvrigt, fortsætter bladet, gør rensningen i høj grad opmærksom på, hvor mange svagheder der er, når dræningsarbejdet er udført i maskinalderen. Kan rensningen føre til, at man tager dræningsarbejdets udførelse ligeså alvorligt, som det har krav på med hensyn til kvalitet, så er meget opnået.

Institutet for Kulturteknik vil nu arbejde videre med at få drænrensningsarbejdet ind i faste former.

*

Ny bog om hedeopdyrkere

Skolebestyrer *Johs. Carstensen*, Glostrup, har udsendt en bog i romanform om hedeopdyrkerens kår med titlen: »Nu grønnes jorden.« Emnet er behandlet med kærlighed til og indleven i de meget daglige begivenheder, så man forstår, at forfatteren her har hentet sit stof fra noget, han kender til bunds: Overgangen fra tiden før 1900 til nu.

Der er ingen tvivl om, at bogen vil finde mange læsere. Den er udsendt paa eget forlag.

*

I Finland har der i nogle år været ydet betydeligt statstilskud til grundforbedring i skoven, bl. a. ved udgrøftning. Det har vakt stor tilfredshed i skovene at lovens gyldighed nu er forlænget. Statsstøtten har hidtil medført udgrøftning af 235.000 ha skov.

*

De svenske forsøg med gødskning bliver stadig udvidet, og skønt den praktiske udformning med gødskning i Sverige kun er 3 år gammel, er der forlængst udstukket retningslinier, der går meget vidt. *S. S. Leissner* har i »Domänposten« givet en oversigt over, hvad der måtte være ønskeligt at få gødsket i de næste 10 år. Han opgør dette til ca. 5 mill. ha, men der er her bl. a. også medtaget 2 mill. ha træbevoksede moseområder. Det ville kræve lidt under 100.000 tons gødning om året.

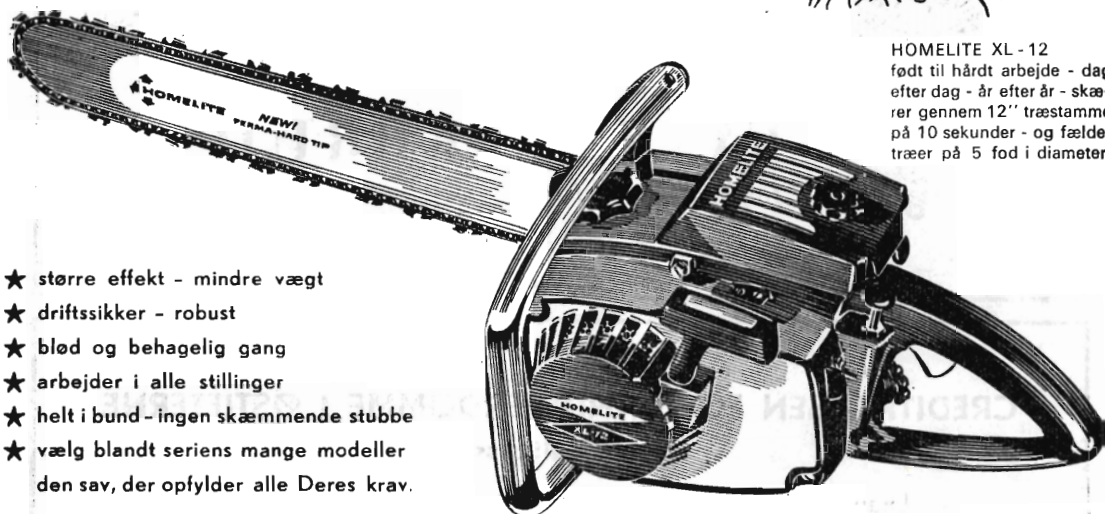
I artiklen gør han opmærksom på, at gødskningen bedst betaler sig, når der står 120—150 m³ træ pr. ha, og tilføjer, at jo bedre boniteten er, des større effekt opnås. Som en meget vigtig iagttagelse fremhæver han, at gødskningen kan tænkes at mindske rodkonkurrence og dermed modvirke en eventuel tilvækstnedgang.

*

Fra 1. januar 1966 er de to store svenske skovorganisationer Svenska Skogsvårdsföreningen og Norrlands Skogsvårdsförbund sluttet sammen. Sammenlutningens nye navn bliver derefter: Sveriges Skogsvårdsförbund.

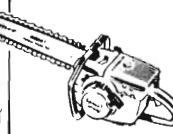

HOMELITE

-den amerikanske
kædesav
specielt egnet til
hårdt, dansk træ

HOMELITE XL-12
født til hårdt arbejde - dag
efter dag - år efter år - skæ-
rer gennem 12" træstamme
på 10 sekunder - og fælder
træer på 5 fod i diameter.

- ★ større effekt - mindre vægt
- ★ driftssikker - robust
- ★ blød og behagelig gang
- ★ arbejder i alle stillinger
- ★ helt i bund - ingen skæmmende stubbe
- ★ vælg blandt seriens mange modeller
den sav, der opfylder alle Deres krav.

					
XL-12 m. 12" sværd kr. 1400	XL-autm. m. 12" sværd kr. 1600	XL-660 m. 12" sværd kr. 1800	XP-1000 m 14" sværd kr. 2200	XL-cirkelsav kr. 1600	XL-busk-rydder kr. 2100

IMPORTØR: **AARHUS MOTOR COMPAGNI A/S . AARHUS C . TELF. (061) 3 38 33**

FORH. I JYLLAND:

AALBORG: Kr. Aarup, Niels Ebbesensgade 10, telf. (08) 13 75 24 - **FRØSTRUP:** Chr. P. Larsen, telf. (079-1) 97 - **AARHUS:** Due Andersen, Engdalsvej 97, Brabrand, telf. (061) 6 08 27 - **VEJLE:** Hans Dalsgaard, Tønnesgade 3, telf. (058-1) 66 25 - **GIVE:** Holger Knudsen, Gyvelvej, telf. (058-1) 404 - **ESBJERG:** Henrik Nielsen, Skolegade 56, telf. (051) 2 05 66 - **SØNDERBORG:** Axel Thomsen, Rådhus-torvet 11, telf. (044) 2 22 71 - **AABENRAA:** Andreas Pedersen, Store Torv 2, telf. (046) 2 32 21 - **ULLERSLEV:** Ali Due Nielsen, telf. (09-35) 322 - **SVENDBORG:** Aa. Jacobsen, Toldbodgade 6, telf. (09) 21 47 55
- **PÅ FYN:**
- **PÅ SAMSØ:** J. Østergaard, Pillemark, telf. (060-1) 654
- **PÅ SJÆLLAND:** **HELSINGE:** John Rasmussen, Østergade 2-4, telf. (03-295) 171 - **VORDINGBORG:** Laurids Lund, Algade 17, telf. (03-775) 741

KARTOFFELMELCENTRALEN

A. m. b. A.

Andels-Kartoffelmelfabriken • Djursland •
Andels-Kartoffelmelfabriken • Midtjylland •
Andels-Kartoffelmelfabriken • Vendsyssel •
Grimstrup Andels-Kartoffelmelfabrik
Karup Kartoffelmelfabrik, A. m. b. A.
Andels-Kartoffelmelfabriken • Sønderjylland •
Videbæk Kartoffelmelfabrik, A. m. b. A.

JORDBRUGSKALK

fra vore værker i

Faxe - Holtug - Hadsund - Svendstrup J.

Aktieselskabet

FAXE KALKBRUD

Jordbrugskalkafdelingen

Frederiksholms Kanal 16 København K Telefon Minerva 7500

CREDITKASSEN FOR LANDEJENDOMME I ØSTIFTERNE

(Landcreditkassen)

Laan mod 1. Prioritet i Landbrug, Skov- og Havebrug
samt Grundforbedringslaan

Anker Heegaardsgade 4, København V.

Drænrør

eller Dansk Standard

Å/s FREDERIKSHOLMS TEGL- & KALKVÆRKER

Vejlesøvej 36 - Holte - Tlf. Holte 2511

Skovfyr — *Pinus silvestris*
(Tirstrup flyveplads)

GODT NYTÅR

NOVOPAN TRÆINDUSTRI A/S
PINDSTUP - TELEFON 39*

Kloakrør — Landbrugsrør
Monierrør — Spidsbundsør
Mærket Δ 33, leveres overalt

Hovedkontor tlf. Ringsted 468
Fabrik: Hedehusene, telf. 18
— Birkerød — 468

Ringsted Cementvarefabrik og Tømmerhandel A/S

Dansk Plantage- forsikringsforening

Det gensidige
forsikringsselskab

tegner forsikring for *gen-
plantningsværdien* for nå-
letræsplantager overalt i
Danmark. — Indskud een
gang for alle 1 kr. pr. ha.

Årlig præmie og maks-
imumerstatning:

50 øre pr. ha 700 kr.

75 » » » 1050 kr.

1 kr. » » 1400 kr.

Vedtægter og indmeldel-
sesblanketter ved henven-
delse til

FORENINGENS KONTOR
I VIBORG
Telefon 1340

Forsikrings- aktieselskabet National

tegner forsikring for *træ-
masseværdien* i nåletræs-
plantager overalt i Dan-
mark — den nødvendige
supplerende forsikring for
træmassens stadig vokse-
nde værdier.

Alle oplysninger fås hos
Nationals hovedagenturer,
samtlige inspektorer el-
ler ved direkte henven-
delse til

HOVEDKONTORET
Forsikringshuset,
Holmens Kanal 22,
KØBENHAVN K.
Telefon C. 7565

A/S Grindsted Imprægneringsanstalt

er køber af nåle-
træ til master i alle
størrelser fra
7,7 m 16 cm top.

Kontant
afregning.

Grindsted tlf. 171

Drænrør
Mursten
Tagsten
Romadæk

Bjødstrup Teglværk	Gjern Teglværk
Bøgild Teglværk	Lynghøjs Teglværk
Feldborg Teglværk	Lysbro Teglværk
A/S De forenede Tegl- værker	Paarup Teglværk
	Vinderslevgaard Teglværk

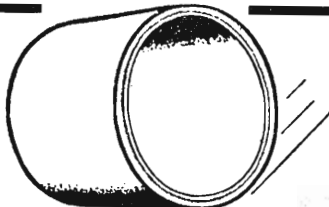
**TEGLVÆRKERNES SALGSKONTOR
SILKEBORG**, a. m. b. a. Torvet 14. Tlf. (0681)* 1200

Dansk Brandforsikringsselskab
VERMUND
af 1904 Gensidigt selskab

Bygninger og løsøre
Virkefelt over hele landet
Hovedkontor:
Banegårdsplads 4, Århus

**HOLSTEBRO
BETONVARE
FABRIK** v/ Anton
Madsen
Holstebro Telf. (0741) 3

Alt i betonvarer
indenfor
Dansk Ingeniørforenings
Normer

**BETONRØR
BETONFLISER
BETONKANTSTEN**

VESTJYSK TRÆLASTHANDEL

VARDE BETONVAREFABRIK

HAKON KUNØE — AAGE PEDERSEN — TLF. VARDE (052) *2 15 99 *

Hellestrup Planteskole

(Ejer: Gosch Tændstikfabr. A/S)
Sorø Tlf. Fulby (03 608) 133

Specialplanteskole
for Hybridasp

Vestjyllands Mergelforsyning

Andelsselskab

*Udnyttelse af lokale lejer
og tilrettelægning af
mërgelleverancer*

Moderne grab-materiel til rådighed
Levering af højprocentlig mergel fra egne lejer
Jordbrugskalk og pulveriseret kalk i fine kvaliteter
fra Hillerslev og Mjels kalkværker

Alle oplysninger og tilbud hos:
Trier Høj, formand, Vostrup, tlf. Lønborg (0721) 43
Karl Bloch-Nielsen, kasserer, tlf. Billum (0521) 66
Chr. Siersbæk, næstformand, tlf. Skjern (0721) 396

BILLIGST til
udtørring af nybygninger
ved vinterbyggeri er
**HEDESELSKABETS
TRÆKUL**

— giver højeste varme-
udvikling.
— kulsyreudviklingen
sikrer hurtigste puds-
afhærdning.
— ovnen er nem at passe
og let transportabel.

**HEDESELSKABETS
TRÆKUL og OVN**

kan bestilles hos
Deres leverandør i
bygningsmaterialer
eller direkte
hos

Ellidshøj og Kalkværk

ved C. M. Christiansen Århus.

Telefon: Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kalden 0 81)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget Ringtanken (Dansk patent nr. 59820)

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskeribavnen

TLF. 2 01 01

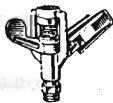
TLF. 3 40 40

Stort, farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

PALUDANS Planteskole A/S KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnsplanter
Forlang prisliste

Telf. Klarskov (03 782) 9

**Markvan-
dingsanlæg**

fra Gudenås Fabriker, Silkeborg, Virklund
Brochure og prisliste sendes gerne

„CIMBRIA“ TØMMER HANDEL

Aktieselskab

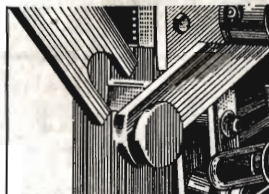
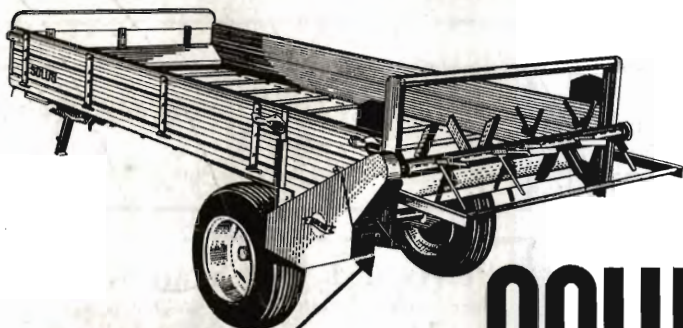
AABENRAA

INDHENT TILBUD

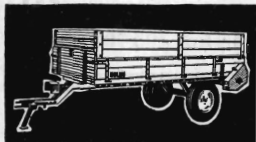
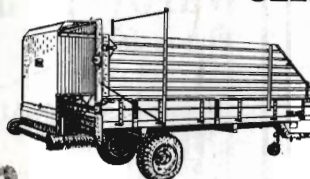

FORLANG
„ODIN“
ØL
FINESTE KVALITETER

Alt i een - uden brug af værktøj

combi vognen

SOLUS

-SELVFØLGELIG

Det geniale og gennemtænkte SOLUS-system består i al sin enkelthed af en gaffel og gaffelholder, som på et øjeblik og uden brug af værktøj forandrer Deres SOLUS COMBI til netop den funktion, De har brug for. De skal blot påsætte gaffelen i gaffelholderen (se ill.), og derefter lukke hængelukkeren på ladsiderne, og omstillingen er sket. Ingen anden vogn har lettere, hurtigere, eller mere sikker omstilling.

- et uovertruffet system, der kommer Dem tilgode -

H. Sønderby & co.

Tarm.Tlf. (0724) 333